

pod sljedećim naslovima: Predstojnici Instituta za crkvenu glazbu »Albe Vidaković«, Prvi profesorski zbor, Ostali profesorski zbor (pod ovim tri- ma naslovima autorica donosi kraće životopise 40 dosadašnjih profesor(ic) a i njihove fotografije); zatim slijedi naslov Vanjski suradnici (29 osoba uz nekoliko najvažnijih podataka o njima). Ista autorica donosi i sljedeće popi- se: Profesori glasovira (11), Profesori hrvatskog jezika (5), Profesori drugih kolegija (20), Profesori na subotnjem smjeru (11), Tajnici (6); Subotnja škola za orguljaše, Popis diplomskih rado- va (215). Marija Ferlindeš sastavila je sljedeće priloge: Popis redovitih stu- denata upisanih na Institutu za crkve- nu glazbu »Albe Vidaković« od 1963. (ukupno 498), Diplomirani studenti (215), Popis nagrađenih studenata upi- sanih na Institutu za crkvenu glazbu »Albe Vidaković« od 1963., Popis stu- denata upisanih na Institutu za crkvenu glazbu »Albe Vidaković« — hospitant/ izvanredni od 1963.

U trećem odsjeku (Aktivnosti Insti- tuta) Ruža Domagoja Ljubičić napisala je vrlo podrobno Kronološko izvješće o radu i organizacijskoj djelatnosti Insti- tuta za crkvenu glazbu »Albe Vidako- vić« od njegova nastanka do danas te pregled izdanja (ukupno 42) pod naslo- vom Izdavačka djelatnost Instituta za crkvenu glazbu »Albe Vidaković«.

Ova će uspjeta monografija triju au- torica dobro poslužiti svima koji budu htjeli sagledati pedesetgodišnji povije- sni vijek Instituta, upoznavajući svijetla, ali i teška razdoblja njegova djelovanja. Knjigu (u kojoj se nalaze i prikadne fo- tografije) rado će uzeti u ruke i svi živući nastavnici, djelatnici i studenti. Tako će se moći s ponosom prisjetiti vlastitoga rada i studija u ovoj značajnoj hrvatskoj crkvenoj ustanovi.

Marijan Steiner

Katarina Koprek, *Snaga pjevane Rije- či. Paleografsko-semiološke prosudbe srednjovjekovnih gregorijanskih napjeva*, Hrvatsko društvo crkvenih glazbenika, Zagreb, 2013, 224 str.

Autorica knjige, redovnica Družbe sestara Naše Gospe dr. sc. Katarina Koprek, izvanredna je profesorica In- stituta za crkvenu glazbu Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Za- grebu, stručnjakinja za gregorijansko pjevanje. U ovoj knjizi obrađuje te- matiku kojom se najviše bavi u svojim znanstvenim istraživanjima. Prikazan je razvitak gregorijanskoga pjevanja i njegovo prenošenje od usmene tradicije do glazbenih zapisa. Uz predstavljanje različitih neumatskih rukopisnih tra- dicitija (adijastematske i dijastemats- ke) i njihova zemljopisnoga podrijet- la, poseban je naglasak stavljen na semiološki i interpretacijski (stilski) vid gregorijanske monodije (napose preko sanktgalenske i metzke škole). Anali- zom osnovnih neuma (punctum, vir- ga, tractulus, uncinus) i povezivanjem konstitutivnih elemenata gregorijanske semiografije (sloga, neume, teksta, rit- ma, melodije) dolazi se do dubljega ra- zumijevanja raznih notacija, uočavanja njihova razvoja i glazbenih obilježja (gregorijanske paleografije i semiolo- gije kao znanosti). Njihova pak stvarna zvučna realizacija usmjeruje prema gre- gorijanskome pjevanju kao osebujnoj vrsti katoličke liturgijske glazbe (gre- gorijanskoga pjevanja kao umjetnosti). Djelo sadrži pet poglavlja (svako je razdijeljeno u više malih potpoglavlja): 1. Od usmene tradicije kršćanskoga pjevanja do prvih zapisa, 2. Rukopisni izvori u svjetlu gregorijanske paleogra- fije, 3. Neumatska notacija u kontekstu znanosti paleografije i semiologije, 4. Temeljna načela gregorijanske semio- logije i interpretacije, 5. Modalnost —

sastavni dio zvučne komponente gregorijanskih napjeva.

K. Koprek u tumačenju pojedinih neumatskih znakova ističe da neumatski zapisi pretpostavljaju »cijelo bogatstvo izbora nekih parametara koji se smatraju bitnima, a fiksiraju se u potezu, dok se svi drugi aspekti koji određuju zvučni objekt povjeravaju konvencionalnim pravilima ukusa koja se ponajviše prenose usmenim oblikom« (str. 103). Podvlači važnost svakoga grafičkog oblika neume, ali i usmenu tradiciju (memoriju) što zajednički dovodi do određene interpretacije (stila) gregorijanskih napjeva u pojedinim neumatskim skupinama (»familijama«). Općenito govoreći, autoričini su uvodi u svako poglavlje zanimljivi jer se u njima zaokruženo govori o smislu i značenju neuma te njihovoj interpretaciji u gregorijanskim napjevima.

Gregorijansko pjevanje temeljna je i tradicionalna vrsta katoličke bogoslužne glazbe. No o njemu — točnije, o njegovim paleografskim i semiološkim problemima — u Hrvatskoj gotovo i nema značajnije literature. Stoga ovo djelo ima još veće značenje za našu crkvenu sredinu, kao i za muzikologiju općenito. Ipak, od starijih hrvatskih autora koji su izdali knjige (ciklostilom) samo o teoriji gregorijanskoga pjevanja mogu biti spomenuti M. Ivšić i Đ. Tomašić, a od novijih P. Z. Blajić i M. Martinjak. S muzikološkoga gledišta o toj je temi vrijedne radove napisao A. Vidaković te suvremena hrvatska muzikologinja H. Breko Kustura. Vidaković je, između ostaloga, objavio i jedan kratak, vrlo značajan članak »I nuovi confini della scrittura neumatica musicale nell'Europa Sud-Est« (u: *Studien zur Musikwissenschaft*, 24/1960, Graz). O istom predmetu pisao je i u Ljetopisu JAZU 1956. i 1960. god. Do navedenoga članka stručnjaci za neumatske gregorijanske kodekse (mnogi nažalost

i kasnije) stavljali su granice njihova postojanja prema europskome jugoistoku do crte Prag — Beč — Graz — Ljubljana — Rijeka (tako i jedan od najvećih među njima, španjolski muzikolog G. M. Suñol, kojega autorica uopće ne spominje u svojoj inače bogatoj navedenoj bibliografiji). Svi istočniji i južniji krajevi za znanstvenike kao da nisu uopće postojali. Ukoliko se i pretpostavljalo da je tamo bilo nekih neumatskih rukopisa, općenito se držalo da spadaju u bizantsko utjecajno područje. Poznato je, međutim, da su na hrvatskoj jadranskoj obali postojali benediktinski samostani sa svojim skriptorijima, od Osora do Kotora. Vidaković je dokazao da spomenutu granicu treba pomaknuti daleko na jugoistok: hrvatski krajevi pripadaju onome što on naziva »patrimonio culturale europeo«. Šteta što je K. Koprek u svojoj knjizi propustila navesti dotični Vidakovićev članak i proširenu zemljopisnu kartu. Ona donosi samo »staru« kartu (str. 40), na kojoj se kao najistočniji europski grad nalazi Beč (uz prikaz Dalmacije na jugoistoku, bez označavanja ijednoga značajnog mjesta s obzirom na neumatske kodekse).

U poglavlju *Rukopisni izvori u svjetlu gregorijanske paleografije* autorica piše o osobitostima pojedinih neumatskih »familija« u Europi, uključujući hrvatske krajeve. Obradene su sljedeće vrste notacije: paleofranačka, sanktgalenska, francuska, talijanska, beneventanska, njemačka te rukopisi hrvatskih krajeva. Uz to treba dati dvije napomene. Prvo, notaciju beneventanskoga tipa bilo bi prikladnije staviti kao potpoglavlje u dio o talijanskoj notaciji (unatoč svojim izrazitim posebnostima), a sanktgalensku notaciju u onu njemačkoga tipa (iako se proteže i na talijansko područje). K tomu, za notaciju iz Metza u knjizi se upotrebljava izraz »metenska« (samo jednom »metzka«, str. 49). Bolje je upotrebljavati termin »metzka« jer se »me-

tenska« (od koje imenice?) koristi u slovenskome jeziku (J. Snoj). Zanimljivo je da notaciju iz Metz francuski paleografi svrstavaju u francusku notaciju (tako čini i K. Koprek), dok je njemački znanstvenici smatraju tipom njemačke notacije (npr. B. Stäblein).

Uz spomenute vrste neumatskih notacija, u knjizi se nalazi i za Hrvate važno potpoglavlje *Notacija liturgijsko-glazbenih rukopisa u Hrvatskoj*. Najprije se govori o napjevima s latinskim tekstovima. Autorica posebno piše o neumatskim rukopisima u Dalmaciji, većinom izrađenih beneventanskim pismom i neumama: za njihove se napjeve može reći da jedni imaju strane uzorke, a drugi su vjerojatno nastali bez tuđih predložaka kao izvorni dalmatinsko-hrvatski repertoar. Rjede se nailazi i na druge utjecaje (npr. karolinške), napose na području Istre. Važan je odsjek u kojemu su obrađeni neki rukopisi vezani uz Zagreb (Metropolitanska knjižnica). Glavni hrvatski grad posjeduje značajan broj liturgijskih knjiga s neumatskim znakovima, koje su do njih stigle preko Ugarske. U tim se rukopisima otkrivaju sjevernofrancuski, zatim ugarski i zagrebački slojevi. Na njima se temelji kasnije ustanovljen tzv. »zagrebački obred«, koji je postojao sve do početka 19. stoljeća. Među zagrebačkim kodeksima ima i onih koji su pristigli iz Italije (pisani beneventanom) ili njemačkih krajeva (s neumama njemačkoga tipa). Kratko su obrađeni i napjevi na narodnome jeziku (glagoljaška baština) koja se prenosi la usmenom predajom (no ima i nekih pisanih spomenika, o čemu svjedoči glagoljski fragment s notacijom na crtovlju iz 15. st.). Tek početkom 20. st. počinje njezino sustavno notno zapisivanje. Prije više desetljeća, na kolegiju *etnomuzikologija* na Muzičkoj akademiji u Zagrebu sada već pokojni akademik J. Bezić govorio je kako u *Staroslavensko-*

me institutu u Zagrebu postoje kilometri i kilometri magnetofonskih vrpca sa snimljenim glagoljaškim pjevanjem, koje čeka da bude zapisano!

Knjiga je lijepo grafički opremljena, s odličnim fotografijama pojedinih rukopisa, pregledno ispisanim neumatskim znakovima te sustavnim tablicama. Djelo će biti od koristi ne samo studentima, nego i onima koji se zanimaju za gregorijanske rukopise iz bogate crkvene baštine. Očekuje se da muzikologinja K. Koprek nastavi sa započetim istraživanjima te u jednoj novoj knjizi sveobuhvatno obradi neumatske kodekse iz hrvatskih krajeva.

Marijan Steiner